Ч. 11.644. Львів, субота 4. січня 1930. Opłata pocztowa zapłacona ryczałtem. Рік XLVIII.

# ДІЛО

ВИХОДИТЬ ЩОДНЯ РАНО

РЕДАКЦІЯ І АДМІНІСТРАЦІЯ: Львів, Ринок ч. 10, II пов.
Конто почт. щадн. 143.322.
Адреса для телеграм: „Діло", Львів.
Головний Редактор приймає від 11—12 год. передполуднем.
Рукописів не звертається.

ПЕРЕДПЛАТА В КРАЮ:
Місячно 5·00 зол.
Чвертьрічно 15·00 „
Піврічно 27·50 „
Річно 55·00 „
ЗА ГРАНИЦЕЮ: В Америці 1 долар, Франції, Голяндії, Бельгії 20 фр. фр., Італії 7·50 зол., Німеччині 7·50 зол., Швайцарії 5 шв. фр., Чехословаччині 30 ч. к., Румунії 150 лей, Болгарії 7·50 зол., Австрії 7·50 зол.— Зміна адреси 1 зол.

Телеф. Редакції: 29-41
„ Друкарні: 29-26.
В СПРАВІ ОГОЛОШЕНЬ ЗВЕРТАТИСЯ ДО АДМІНІСТРАЦІЇ.
ЦІНА ОДНОГО ПРИМІРНИКА 25 сот.



## Преважна справа.

**На маргінесі польського законопроекту про громадські бібліотеки.**

На днях розіслало міністерство освіти квестіонар до всіх повітових інспекторів, щоби вони занялися зібранням дат і даних щодо істнуючих у державі бібліотек.

Ціль квестіонара може бути ріжна. Найбільше імовірне те, що міністерство хоче мати погляд на дуже важний рід освітньої роботи, яким є бібліотеки. Одначе тільки таке чисто теоретичне відношення не мало би оправдання і тому, здається, будемо ближчі правди, коли звяжемо цей квестіонар зі справою задуманого міністерством творення **публичних громадських бібліотек.**

Справа публичних громадських бібліотек була також на дневному порядку Освітнього Конгресу, який відбувся у Львові в днях 22—24. вересня 1929 р. Відповідний реферат виголосив там д-р Б. Чайковський, голова філії „Просвіти" в Сокалі. Він перейшов докладно проект бібліотечного закону, вироблений міністерством, порівнав його з подібними бібліотечними законами в інших державах, вказав на вагу закону для українського населення. Це останнє привело його до погляду, що „від майбутнього закону грозить небезпека українському населенню" і в тому напрямі предложив резолюцію, якою „взивається Головний Виділ Т-ва „Просвіта" поставити в освітній праці бібліотечну справу на першому місці і узнати за найважніше своє завдання розбудову читальних бібліотек, вишколення бібліотекарів, виховання читачів, щоби ці бібліотеки могли сповняти свою місію та протиставитися успішно проектованим громадським бібліотекам". Знову проф. Ст. Сірополко поставив іншу резолюцію, яка звертається уже до Української Парляментарної Репрезентації, щоби вона поробила заходи для збереження в законі прав українського народу, бо в проекті закону нема зовсім мови про це.

Небезпечні сторони законопроекту можна звести до таких зауважень: 1. Законопроект не каже ні одним словом про те, що в державі є також непольські народи, які мають повне право домагатися за свій податковий гріш не тільки своїх бібліотек, але також повного права адміністрування цими бібліотеками. (Закони інших держав, головно найближчої нам Чехословаччини, не тільки мають дотичні постанови, але й проводять їх в життя). 2. Проект закону добачує вправді самодіяльність бібліотеки, отже в українських громадах може бути бібліотека під українською управою, та одночасно зазначує, що сталі бібліотеки передбачені в громадах, що мають більше як 2.000 мешканців. Громади з меншим числом мешканців будуть обслугувані мандрівними бібліотеками, заряджуваними повітовими публичними бібліотеками. А що переважна кількість чинних українських громад буде належати до тих, що не досягають 2.000 мешканців, за їхні гроші будуть розбудовані мандрівні бібліотеки, на адміністрацію яких не буде мати впливу українське громадянство ні український читач. 3. Національний склад Бібліотечних Рад ніяк не забезпечений, як це виходить взагалі з тону закону, який не передбачує ні непольських народів, ні їх культурних потреб. 4. Справа бібліотекаря (-ки) залежить уповні від міністерства. Буде створене нове суспільне становище, котре вже силою самої організації бібліотек буде заповнене польським елементом. До цього становища приступ українським фаховим силам майже замкнений.

А проте находимо в проекті одну постанову, котра при дбайливости і свідомости громадянства позволить нам взяти до рук важний засіб народньої освіти, яким є бібліотека. В § 10 законопроекту сказано: „Де істнують вже суспільні*) бібліотеки публичного характеру, себто доступні для всіх і мають книгозбірню відповідного характеру, там самоуправна влада може їх переняти за певною умовою або полишити в руках дотеперішних правних власників, передаючи їм субвенцію в рямцях законно передбачених свідчень. За те ці бібліотеки приймають на себе обовязок громадських публичних бібліотек і повинні під кожним оглядом підпорядкуватись приписам, які обовязують ці бібліотеки, перше всього Бібліотечному Комітетові, створеному на основі § 13 законопроекту".

Виходить ясно, що ролю таких бібліотек може виконати в кожній громаді істнуюча вже читальняна бібліотека, яка мусить поставити себе на відповідній висоті.

З увага на те, булоб вказаним уже в найкоротшому часі приступати в кожному повіті, а то й громаді до розгляду, що треба зробити, аби істнуючим бібліотекам освітніх установ забезпечити їх публичний характер, а далі при введенні бібліотечного закону забезпечити їм обовязки й права публичних громадських бібліотек.

Перш за все мусить устати дотеперішнє атомізування бібліотек. Досі було амбіцією кожної установи в найменшій громаді мати свою бібліотеку. Її творили: читальня, кооператива, кружок „Р. Ш.", кружок „С. Госп.", Луг, Сокіл, кружок „Союза Українок" тощо. Ніодна з цих бібліотек не представляла поважної вартости ні під оглядом змісту, ні ведення, ні читачівства. Тому обовязково треба всюди скликати нараду відпоручників установ на місцях, установити із себе Бібліотечну Раду, злляти всі бібліотеки в одну, настановити одного бібліотекаря і спільно подбати, щоби так створена бібліотека стала поважною установою і з хвилею ухвалення бібліотечного закону могла стати публичною громадською бібліотекою.

Щоби повітовим і місцевим установам прийти з відповідною допомогою, мусять всі централі освітніх товариств перевести у себе відповідну розмову й видати спільно певні усталені вказівки, що мають обовязувати підчинені їм клітини на повітах і в поодиноких громадах.

Від літ накликувала „Просвіта" до того, щоби освітні клітини, як читальні і філії трактували поважно бібліотечну справу. Від літ звертала увагу на можливість введення в життя бібліотечного закону. Успіх майже ніякий. Може в останніх годинах зродиться громадська відповідальність за культурний стан і культурні засоби народнього відродження.

**Сен. Мих. Галущинський.**

*) Назва „суспільний" вживається польською термінольогією на означення громадських установ, як наша „Просвіта", „Рідна Школа" тощо

## Польща над Балтиком.

Катовиці, 1. січня 1930.

I.

Цього року в лютім мине 10 літ від часу, коли Польща, користаючи з признаного їй у Версалю права, приняла під свій державний покров невеличкий шматок балтійського берега і вузьку смугу, заселену кашубами, відому під назвою „коридора". Пісковий пустар, непридатний для вияву торговельно-морського „Зофортпрограм-у", був тоді цінним надбанням, але в — теорії. Тільки згодом зросли його вальори. Покищо вся увага громадянства, думаючого господарськими категоріями, зосереджувалась біля Ґданська і звязаних з ним польських прав, себто біля вивінованого технічного порту, куди мали плисти дві життедайні струї ввозу і вивозу, отвираючи Польщі безпосередньо, понад усі барієри, себто державні кордони ближчих і дальших сусідів, усесвітні ринки продажі й закупу.

Ці струї — очевидно — поплили. Зразу тонісенькі, з літами наростаючи все більше. Тричотиро-цифрові вартости вступили місце пятьшість, а то й сім-цифровим. Дарма, що ціла низка умовин психічного і матеріяльного характеру не сприяла самостійному виходові Польщі на морські простори, дарма, що недостача традиції і знання, боязнь перед риском і чимало інших мотивів заставляли польський купецько-промисловий світ держатись більш вигідних напрямів господарської експанзії — Ґданськ зростав помітно.

Одначе національний момент не дав на себе довго ждати. В Ґданську залишились тіж самі німці, ще й озлоблені на свою „самостійність", якою обдаровано їх ради польських господарських інтересів. Вони підкреслювали постійно, що є лиш добре платними посередниками та в ніякому разі не дадуть відобрати собі прав господаря. Ці ворожі тенденції серед мешканців „вільного міста" примусили Польщу подумати доволі швидко про власну базу морської торговлі, про ґігантичний плян будови Ґдині. І не тільки подумати, але й перевести цей плян у діло; вже цей рік має завершити всі портові роботи в цій недавно маленькій рибальській оселі, переміненій малощо не по зразкам Овідієвих метаморфоз у наскрізь модерне місто.

Вже з 1924 року починає Ґдиня здобувати собі право горожанства як важний чинник у міжнародньо-торговельних оборотах Польщі. Цей чинник стає з кожним роком важнішим, партиципуючи вже в 1928 році 9 проц. удїлом у загальному торговельному обороті Польщі із закордоном. І коли для представлення розвою нового порту приймемо в 1924 р. вартість одиниці, то вже в 1928 р. вартість ця була 190 разів більша.

II.

„Нехай Польща порпається у пісках Помор'я"... Так висказувались німці, коли почались перші заходи біля будови Ґдині.

Зовсім анальоґічну ментальність виявив один з англійських міністрів, коли Франція здобула Судан. „Позвольте — мовляв — галійському півневі гребтись у пісках Судану". Сьогодні там проектується ґіґантична будова каналів, які згідно з „пляном Карда" мають перемінити піски Судану в урожайну ріллю для сіяння бавовни. Поляки виказалися не меншими успіхами в розчаровуванні противника, бо Ґдиня вже станула до конкуренційних змагань балтійських портів, загрожуючи й „нельояльному" Ґданськові на близьку і дальшу майбутність. Залізобетон портових будівель став немов залізобетоном польської влади над шматком балтійського моря.

Ґдиня — це нині гордість Польщі, подібно як гордістю України повинен бути небавком Дніпрельстан. Росте порт, а з ним місто, росте теж, хоч повільніше, торговельна й военна фльота. Польща збірним зусиллям морських фанатиків стає у ряді морських держав. Багато ще в цій акції дилетантства, багато недотягнень, але — ніде правди діти — осяги за 10 літ чималі.

Що дав власний морський беріг і ґданські привілеї Польщі до цього часу і чи цифровий матеріял може служити леґітимацією необхідности моря для нормального функціонування її легенів — це питання широкі, на які відповісти тут значилоб надто продовжити наші принагідні міркування й обтяжити текст статистичним балястом. Залишаючи це на пізніше і на інше місце, спинимось тут коротко біля політичної стороінки морських амбіцій Польщі.

Спроби видусити з Німеччини признання істнуючого стану річей на сході дотично кордонів по анальогії льокарненських ґарантій на заході — не повелись. Німці залишають це питання відкритим і з затисненими кулаками обсервують енерґійне окопування поляків на морському фронті.

Ми писали в одному з попередніх наших дописів про широку пропаґанду німців у справі мирної ревізії їхніх східних кордонів та зворотом Шлеська і Поморя. Пропаґанда ця, як і контрпропаґанда поляків, не тихне, а навпаки: зі сторони преси передістається на трибуни парляментів і гуде щораз голосніше.

Пішепти щодо чорноморської компенсати за зворот Поморя Польща кваліфікує як провокацію. Кашуби — по словам поляків — старе лехіцьке племя, а там, у прорубі до Чорного Моря, чужий для поляків елемент. Тому — мовляв — Польща ніколи на таку концепцію не піде.

Невжеж означалоб це смерть Ягайлонської ідеї „од можа до можа"? Невжеж оборона загрожених балтійських позицій малаб ослабити (покищо більше теоретичну) експансію поляків на український південний схід?

Хто в це повірить?

**Silesianus.**

## Проти більшовицької тиранії.

Як доносить французька преса, у ваґрамській салі в Парижі відбувся великий французько-російський міттінґ на знак протесту проти терору в СРСР. На цьому міттінґу промовляло кількох французьких послів, вчених та політиків і б. міністр царської Росії Федоров, б. міністр освіти Карпачев, редактори Базарінков і Сівченко.

Промовці документами доказали, що СРСР. щоденно заливається кровю розстріляних і катованих горожан та що в СРСР. робітники і селяни живуть під більшим гнітом, як за царя.

Траґедію життя в СРСР. промовці змалювали такими чорними барвами, що присутні учасники міттінґу заливались сльозами. На міттінґу ухвалено резолюції з протестом проти терору в СРСР., а ці резолюції вислано урядам великих держав Европи.

## Королівська нарада в Еспанії.

З Мадриду пишуть: На королівській нараді в Еспанії заявив Прімо де Рівера, що теперішній уряд Еспанії вже виготовив плян ліквідації диктатури і в найближчих днях король дасть свою дефінітивну відповідь у цій справі. Прімо де Рівера заявив також, що в ґарнізоні в Севіллі арештовано двох полковників, які приготовляли переворот проти диктатури. Другого дня королівської наради буде обміркована справа міжнародного положення і справа закордонної політики Еспанії.

## Закарпаття.

### Автохтонський бльок?

В останньому часі говориться і пишеться багато на Словаччині про потребу обєднання всіх автохтонних сил Словаччини і Закарпаття проти централістичної політики чеських партій. Цю, не нову зрештою ідею висвигнув недавно наново провідник найбільшої словацької політичної організації о. Глінка, що після виходу словацьких католиків з чсл. уряду пропаґує бльок словацьких автономістів із закарпатськими українцями, а також з маярами, німцями й жидами для оборони загрожених Прагою національних інтересів тих народів. З уваги на те, що програма такого бльоку автохтонного населення на Словаччині й Закарпатті ще як слід не оформлена, а також з уваги на щораз більше зростаючі апетити словаків, себто ініціяторів бльоку, у відношенні до своїх меншостей, до створення такого автохтонного бльоку леда чи прийде. На всякий випадок нема ніяких передумов для створення такого бльоку на Закарпатті, де запанувало загальне розбиття серед усіх тамошніх політичних груп.

### Нарада соц.-демократичної партії.

Закарпатська соц.-демократична партія відбула на днях свою конференцію в Хусті. Головою конференції був посол Гуснай, почесним предсідником інж. Яромір Нечас. Нарада зажадала одноголосно уступлення краєвого президента Розсипаля і зміни введеного ним режиму.

### Мистецькі вистави.

В днях 15—20. грудня м. р. відбулася в Ужгороді в рисунковій салі чсл. державної школи вистава образів підкарпатських малярів: Шпалової, Рейлової, Бокшая і Томашка. Виставу влаштовано заходом чсл. товариства охорони матерей і дітей. — Передтим виставив у готелі „Корона" свої образи маляр з Вел. Бані (Румунії) Гуґо Мунт. — Масарикова Ліґа отворила в Народнім Домі в Ужгороді виставу плякатів проти алькоголю. У рямках тої вистави влаштувала п-і Бращайкова Марґарета відділ українських вишивок із Рахова. Вистава ця тревала до 14. м. м.

### Новий журнал.

В листопаді зачав виходити в Ужгороді новий суспільно-політичний і літературний журнал „Голос Життя". Напрям „Голосу Життя", що появляється двічи в місяць, в національному питанні український, а в суспільно-політичному — комуністичний.

### Народня кухня.

В Ужгороді істнує народня кухня, вдержувана нашим жіноцтвом під проводом п-і Грабар. Кухня видає 400 обідів денно, а найбіднішим дає ще й білля та одіння. За сім літ праці кухня видала понад 200.000 обідів, на які роздобула засоби просто з воздуха. Чи не гарний приклад до наслідування особливо для нашого жіноцтва у Львові?



# На переломі.

Вже 12. лютого 1930 року має відбутися Помістний Собор православної церкви під Польщею, який є, без сумніву, великою подією в житті православних, в тому числі й українців. А що ми, українці, становимо по кількости переважаючу більшість віруючих, — Собор нас повинен найбільше й зацікавити.

Отже будемо щирими. В відношенні до самих себе й інших повинні ми отверто сказати, що думаємо про Собор і чого від него сподіваємося.

Зле діється, взагалі, в Православній Церкві. По той бік Ризької смуги вона розбита, ославлена, безсила. Не гаразд виглядає справа й по цей бік кордону. Розсаджують її секти та урядові унії: принижує її ярмо, що тягне вона під вправною рукою московських недобитків; виявляє її слабість сама можливість позвів що-до ревіндикації бо аж 600 церковних обєктів.

Те безправство, яке діється з православною церквою на Великій Україні, давало кермуючим чинникам православної церкви під Польщею рідку в історії нагоду стати її огнищем святої віри, обернутися на ту Мекку, до якої ґравітувалиб серця богатьох міліонів вірних.

Однак девять попередніх років під цим оглядом цілковито страчений час. Бо ціла увага єрархії була звернена не на обєднання церкви, не на відродження її духа, не на витворення постійного її устрою, а на боротьбу — скажемо отверто — з нами, українцями. Побиті на ширшому відтинку, „русскіе люди" бажали відбитися на наших релігійних потребах, талмудизуючи канони та заперечуючи наше право на українізацію Служби Божої. З цього пішло ослаблення церковно-православного орґанізму.

Церков — це обєднання, це згода, це братерство віруючих. Але не було ані обєднання, ані згоди, ані братерства. Було легковаження наших потреб та нашого голосу. Було ошуканство, підступ та ненависть. Було й є до сьогоднишнього дня. Й у таких умовах скликається Собор!

Скликається несподівано й з таким дивовижним поспіхом, що мимоволі повстають дуже невідрадні рефлексії. Собор для тих, хто бере в ньому удір є відповідальною річю, бо за його хід та ухвали треба брати відповідальність перед історією й народом.

Коли взяти дати парохіяльних, деканальних, повітових та епархіяльних виборів — 12. 21. 28

ВОЛОДИМИР ОСТРОВСЬКИЙ 4)

# Сміх землі.

— Він українець, — подумала. — І звідки такий взявся.

На мить на її свідомість насунулася густа мла. За хвилину з цієї імли виступили постаті небіжки матері, батька, братів. Промайнули дитячі руки. Відгукнулися в слухові: мова матері, її голос, пісні, сміх, гомін. У хаті...

Пекучим туманом насунулися спомини з кількох останніх років.

В очах блиснули сльози.

Збентежена, розшарпана душа, що недавно хотіла забутися в фокстроті, скинула з себе маску й стогнала від болю.

Довго плакала, сидячи нерухомо й дивлячись на срібну стежку, що її кидав місяць з небесної височині на сонний Луцьк.

Потроху легшало на серці, опановувала тупа байдужість.

— Хай буде, що буде! — струснула обстриженим волоссям. — Хто топиться, про нежить не думає. Отже смійся серце, зі свого болю!...

Через силу всміхнулася, а очі ще блищали росою.

VII.

Вернувшися додому, Голянівський довго не міг звільнитися від ріжноманітних вражінь пережитої ночі. Його нерви тремтіли. В грудях неспокійно клекотіло.

Відчинивши вікно, сів за стіл. Чомусь захотілося вилити на папері те, що переповнювало груди. Але в голові каламутилося.

— Як багато людина переживає, і як важко їй це висловити, — проходило в його голові, як імлиста випарина ночі.

Як завжди, зімяв папір у руці й кинув до кошика. Роздягнувся й ліг.

— Відчуваю, що в моїй душі перемішалося все те, що пережили мої попередники. Перемішалося й завалило психіку, як груз старої заваленої будівлі. Чи вилізу зпід нього? Чи вилізуть мої нащадки?

Лежав і думав:

— І чи не від того гинуть цивілізовані народи, що оцей груз минулих поколінь занадто великий і тяжкий? Обезсилюються під його тягарем, падають і вимирають. А на їх місце приходять дикуни, починають накопичувати в душі переживання нової культури, щоб за тисячеліття теж загинути під їхнім тягарем.

Голянівський перевернувся на другий бік, сховав очі від світла місяця й міцно заплющив їх, щоб заснути. Та дарма. В голові кипіло, як у казані.

— Так, — думав далі з почуттям засудженого на смерть. — Ми, Голянівські, вироджуємося. Колись ми були сильні, повні вогню й молодощів. Зо мною, здається, вже щезне наш рід. Щезне? Яке страшне слово! Були й вимерли, як колишні „обри". А наше місце займуть ріжні Семенюки, Іванюки, Гопанюки, що сміються страшним сміхом землі, від якого терпне шкіра й замерзає кров у жилах...

Йому жаль стало й себе й свого славного роду Голянівських.

Крізь відчинене вікно посипалися соловейкові трелі й покотилися по підлозі кришталевими дзвіночками.

— Хіба це пісня? Це теж сміх землі, оцеї холодної, вогкої, нечулої, до переживань людського серця.

Ліг горілиць і дивився в вікно, через яке лилося холодне світло місяця.

— Кажуть, щоб спасти рід від вимертя, треба долити свіжої, здорової крови.

При цій думці якось сам собою станув перед ним образ Лілії: точена фіґурка, невпіймані рухи в чаді фокстроту, дзвінкий зухвало-розпучливий сміх...

— Дивний сміх.

Голянівський ще довго мріяв про Лілію, уявляючи собі її своєю дружиною, матірю нового, здорового покоління Голянівських.

Раптом підвівся на ліжку:

— Що це я? Вона-ж чужинка! Цього не може бути. Від такої мішанини загинули всі наші шляхотські роди. Мусить зберігтися хоч один наш рід Голянівських!...

VIII.

Коли Голянівський прокинувся, сонце звійшло на небесний намет досить високо. Витягнув у постелі втомлене тіло. Відчув, що ця втома дусить його до ліжка, як величезний незбагнений тягар.

— Це століття так важать, — подумав, — утома не тільки моя, але й цілих поколінь.

Враз по якійсь незрозумілій асоціяції знову згадав Ліду.

Підвівся з ліжка. Широко відчинив вікно в садок. Свіже травневе повітря облило його тіло хвилею бадьорости.

— Треба негайно зібрати про неї інформації. Може вона лише грається зо мною?

Почав швидко одягатися. Відчув себе краще, легше, немов відмолодженим. Застукав у стіну.

„Добре, зараз!" — відгукнувся жіночий голос.

За хвилину хазяйкина служниця Гапка внесла на таці сніданок (Голянівський інакше не приймав — тільки на таці). Перезріла кремезна дівчина, ніби-то соромлячись, відверталася від нього, а в той-же час крадькома споглядала в його бік і кокетливо всміхалася.

(Продовження буде.)

січня та 4. лютого — просто кидаються в вічі блискавичність виборів. Ця блискавичність тільки тоді малаб оправдання, колиб для підготовки то виборів був даний час значно більший від цих трьох тижнів, які усталив Синод. Ясна річ, що немає способу підготуватися до виборів так, як цього вимагає повага Собору та тих питань, що мають на ньому обговорюватися. Колиж додати до цього бюрократичну й архаїчну виборчу ординацію, яка кривдить українське населення — тоді наша рефлексія переходить у пересвідчення, що Собор скликається в такий спосіб, щоби він міг мати авторитет, якщо складатиметься зі слухняних баранків і не мав би жадного значіння, якщо складатиметься з рикаючих львів.

Не можна не признати, що ця „стратегія" Митрополії в справі скликання Собору є першорядною. Ціла перевага по їх боці. Тому маємо враження, що „стратегія" передовсім забезпечує московському елементові кваліфіковану більшість на Соборі. Чотирьохстепенність виборів з поділом на духовну та світську курії — цю більшість безперечно забезпечує славяністам.

Обставини зложилися так, що мусимо приняти участь у виборах до Собору, але не наосліп, а з тим, що в таких умовах не можемо приняти на себе відповідальности за всі рішення Собору, як не може приняти й Собор епископів — незнана досі надбудова до Собору, — який має право завішувати ті ухвали Собору, з якими він не погоджується.

Ці застереження з боку організованого українського громадянства повинні ми публично зложити, щоб не було потім запізнених жалів ані для Митрополії ані для самого українського народу. Бо для нас, українців, йде не про самий Собор, а про соборність у церковному правлінні. Про це нічого не видно в оголошеному порядку денному, над яким мають розважувати члени Собору.

Наведу одну ілюстрацію: Московський елемент (славяністи) звязує зі Собором свої надії на ліквідацію „українізації" й „українізаторів". Він думає, що ця „українізація" полягає лише на відправі Служби Божої в рідній мові. Але це проблема значно глибша. Українізація церкви — це привернення статус кво зпонад триста років, це — ревіндикація наших стародавних звичаїв, це — український епископат, це — націоналізація епархіяльного управління, це соборне начало в житті церкви, це — Служба Божа в рідній мові, це — неможливість анатем на віруючих і т. д.

Українізація церкви — це засаднича для нас проблема, як і для самої православної церкви, — її дальших шляхів та дальшого розвитку. Московський елемент на чолі з єрархією стоїть на ґрунті імунітету зталмудизованої славянщини, яка хоче володіти нашими душами на землі, дозволяючи нам ласкаво українізуватися на небі.

Зрозуміла річ, що за жадні ухвали Собору в справі обмеження українізаційного, національного руху в церкві українське громадянство відповідальности на себе не візьме.

Насовується безліч рефлексій. Але одне повинні ми затямити: не звязувати з Собором позитивних наслідків, а зберегти свої позиції та в належний спосіб поставити справу церковного устрою, бо для рожевих надій немає жадних підстав.

Стоїмо на переломі. Або Собор, справді, потрафить злагоднити міжнаціональні відносини в церкві й намітити певні шляхи її оздоровлення „ад майорем Деі ґльоріям", або ще більше загострить ці відносини й допровадить до побільшення організаційного хаосу, з якого вже не випровадить ані єрархію ані віруючих жадний Собор. Все це повинно присвічувати українцям підчас виборів, а значить, накладати на них обовязок вибирати національно-свідомих, освічених та незалежних людей.

Олександер Ковалевський.

# Дзвонар з Нотр Дам?

## Без роззброєння нема мира.

Англійський представник у раді Союза Народів льорд Сесіль заявив представникам преси: Обмеження зброєнь европейських держав є конечне для збереження мира і Союз Народів докладає всіх зусиль, щоби довести до роззброєння Европи. Важним є не тільки зменшення морської фльоти, але і сухопутних військ та повітряної фльоти. Видатки Німеччини на військо і зброєння виносили перед війною 386 міліонів фунтів штерлінґів річно, а по війні 587 міліонів. Европейські народи навчились у світовій війні далеко менше ніж це говориться і якщо Союз Народів не доведе Европи до роззброєння, то нова війна буде можлива.

## Подорож Шобера

„Н. В. Журналь" повідомляє, що дня 2 січня австрійський канцлер Шобер виїзджає в подорож до Гаґи, звідки виїде до Берліна, де задержиться кілька днів. З ним разом виїзджають міністр фінансів, радник міністерства Шенберґер і шеф секції Шіллер.



# Новий „подвиг" воюючого москвофільства.

**Усунення книгарні „Рідної Школи" зі Ставропігійського Інституту.**

Після світової та української війни москвофільство в Галичині оскільки не перестало існувати то на всякий випадок зійшло до такого жалюгідного стану, що перестало відгравати якунебудь ролю в нашому житті. Це була річ зовсім природна.

Москвофільство, як витвір царської Росії, піддержуваний щедро царськими рублями, стратив моральну й матеріяльну основу іствування з хвилею упадку тісіж царської Росії. Ріжні політичні спекулянти, не маючи надії на царські „пособія", почипали покидати трухлий москвофільський корабель.

І булоб дійшло до цілковитого занепаду москвофільства, якщо не прийшлиб були загибаючому москвофільству останніми часами з матеріяльною допомогою відомі чинники. При відомій підтримці взяли москвофіли в свої руки „Народній Дім", „Ставропігійський Інститут", бурсу при вул. Курковій, позабирали і на провінції ріжні інституції, — москвофіли стали добре баченими в шкільництві і у всіх урядах. Вони попали на кермуючі місця в українському шкільництві, очевидно не на те, щоби те шкільництво піднести.

Під сильними опікунчими крилами почала діяльність москвофільська бурса, продукуючи новий москвофільський нарибок. Почали відновлятися й закладати читальні ім. Качковського, москвофільські кооперативи, стали виходити москвофільські газети, „на русском і малорусском язике" а також і на політичному полі почали москвофіли деяку акцію. Таким чином при посторонній допомозі, що є в традиції москвофільства, наші москвофіли ожили.

Заздрим оком дивилися вони на те, що книгарня Ставропігійського Інститута тримала в піднаймі „Рідна Школа", хоча умовини піднайму були для Ставропігійського Інституту якнайкращі. Досить згадати, що „Рідна Школа" крім високого чиншу за винайм книгарні продавала книги Ставропігійського Інституту зовсім даром, без найменшого зиску з цього для „Рідної Школи".

З 1930 роком пропонувала „Рідна Школа" ще й значну підвишку чиншу і всякі інші можливо найдогідніші умови, але теперішня управа

Д-Р М. БАЖАЛУК.

# Дещо про ділювіяльних звірів.

**На спомин носорожиці зі Старуні**

(Докінчення.)

Далі находяться кости сернюка, лося й рена, що мав іще за часів Цезаря жити в лісах Німеччини. Европейський рен жив у пізнішім ділювії у нас дуже густо, але до південної Европи не заходив. Крім нього находяться в межиледових осадах Німеччини кости американського рена або карібу, що живе ще сьогодні в Ґренляндії та в холодніших сторонах Північної Америки. На степах і в лісах паслися стада турів, великих волів з розлогими рогами. Богато рас рогатої худоби походить напевно від тура.

Був тоді розповсюднений в Европі також зубр, який жив іще до великої війни в Біловежській пущі на Білій Руси, а досі має жити на Кавказі.

Гризунів було в ділювії повно. Зпоміж більших був тоді розповсюднений бобр та його своях, трогонтерій.

В навіяній глині, у т. зв. лєссі, находяться кости всіляких гризунів, які ще й тепер живуть на степах, себто свищів, ховрашок, хомяків, мишей і інших. В інших скелях знову подибуються останки північних гризунів, як білого заяця і лемінґа. Білиця (вивірка) жила тоді в лісах так, як тепер.

Хижаків було тоді таксамо дуже богато і щодо того ані Африка ані Індія не може рівнятися з ділювієм в Европі.

У цілій нашій частині світа — з виїмком полудневої Европи — жив тоді величезний лев, **Leo spelaeus.** Іще страшнішим хижаком був тигр, махайродус широкозубий, близький своях теперішніх махайродонтів. В Еспанії находяться кости африканської пантери, а в Франції жив також рід пантери **(Felis antiqua)** і серваль. У цілій Европі було повно рисів і диких котів. До розповсюднених европейських хижаків належить також гієна **(Hyaena spelaea crocuta).** Її кістяки находяться по печерах разом з кістьми звірів, яких вона пожирала.

По лісах було повно вовків, лисів, куниць, видер і диких псів (прадідів деяких рас нинішніх собак).

Вкінці медведі — остання родина хижаків — були поширені по цілій Европі, з виїмком Англії, де жили замісць них гієни. По печерах находяться кости т. зв. печерного медведя, що був більший, як теперішній американський медвідь та через свою силу й величину був небезпечним противником льва і махайродуса. Кормився він не тільки мясом других звірів, але подібно, як його нащадки, побирав уже корм ростинний; про це можна робити висновки з будови його черінних зубів.

У ділювії находяться також останки комахоїдів і лиликів.

Останків ділювіяльних птиць знаємо мало; таксамо повзунів (рептілів), земноводників (амфібій) і риб, — тільки на Мальті находяться величезні ділювіяльні черепахи.

Зпоміж нижчих типів мають значіння тільки мякуни, які є зовсім подібні до теперішніх, що живуть іще тепер у тих самих сторонах. Але в середній Европі находяться також скійки з далекої півночі побіч таких, що живуть і тепер на півдні.

В Бориславі, в земному воску найдено богато хрущів, між якими є близько 75 проц. з далекої півночі і з високих гір.

Зпоміж ділювіяльних великих ссавців задержались досі тільки лось і по части зубр, а всі інші вигинули: одні через студінь, а інші через брак харчів, — особливо повигибали великі ростиноїдні, яким було треба богато їди, а її не було. Та мабуть найбільше їх винищив чоловік.

Мамут найбільш у нас розповсюднений між велитнями, жив також у Північній Америці близько теперішнього проливу Берінґа; розуміється, що він заманзрував сюди з Азії (бо того проливу ще тоді не було). На півдні відсіля жив знову близький його своях, американський слон. Крім того находився тут мошусовий віл і бізон, а зпоміж хижаків сірий медвідь і великий лев.

Дотепер іще не найдено в Америці ані сліду носорога, ані печерного медведя, ані печерної гієни.

Ту саму ролю, що в нас мамут, відіграв у Північній Америці мастодонт. У Сполучених Державах мастодонтів було дуже богато; і тут познаходжено цілі кістяки мастодонтів, головно на багнах, де позастрягали імовірно ті кольоси.

Отже мастодонт задержався іще в американськім ділювії, а в Европі вигинув іще перед кінцем пліокена. Таксамо в ділювії жили в Америці коні, що мабуть розвинулись тут самостійно. Але коли европейці прийшли до Нового Світу, то тут уже коней не застали. Тому треба було їх завезти знову з Европи. Завезені коні розвивалися в Америці знаменито, здичіли і заселили собою розлогі степи Північної та Полудневої Америки.

У Північній Америці жили ще в ділювії звірі, які й тепер там живуть, а яких в Европі нема зовсім, себто медвідь полоскун-прач, пекарі і інші.

Полудневo-американська фавна складалася зі звірів, що замандрували туди з Північної Америки і з таких, що іще тепер там живуть, як щербунів, деяких гризунів, американських струсів та інших.

З півночі замандрували сюди мастодонт, кінь, олень і більшість хижаків, як медвідь і пес, далі тапір і ляма, які тепер живуть тільки в Полудневій Америці. (Тапір живе іще на малайських островах). Прадідів тапіра і лями викрито досі виключно в північно-американському терціярі.

Між полудневo-американськими звірами перше місце займають щербуни, до яких належить лінивець, муравляр і інші.

Щербун меґатерій був не богато менший від слона. Всі його органи незвичайно великі, а голова в порівнянні з ними мала; ноги його нагадують ноги юрайських діносаврів. Був це імовірно найпоганіший та найглупіший ссавець. Кормився ростинами. Крім меґатерія жив іще тут трохи менший милодон, далі меґалоникс з величезними кіґтями і богато інших щербунів.

У печерах у Бразилії находяться кости веди

Ставропігійського Інституту на це не вгодилася. Наперла, щоби „Рідна Школа" кинула льокаль від 1. січня 1930 р. і не було іншої ради. „Рідна Школа" мусіла звинути книгарню, а на її місци повстане тепер російська книгарня для ширення російських і москвофільських видань, для ширення москвофільського ренеґатства.

Щоби хтонебудь з несвідомости не звертався по давній традиції до книгарні „Рідної Школи" в Ставропігійському Інституті — подаємо отсим до прилюдного відома, що книгарня „Рідної Школи" від 1. січня 1930 р. перестала істнувати. — Натомісць Головна Управа „Рідної Школи" зробила умову з книгарнею Наукового Товариства ім. Шевченка, на підставі якої ця книгарня перебирає всі видавництва і друки „Рідної Школи" та продаватиме їх по тих самих цінах, що досі продавала книгарня „Рідної Школи".

Здається, не потребуємо зазначувати, як має українське громадянство поставитися до теперішньої москвофільської книгарні Ставропігійського Інституту. На всякий випадок взиваємо весь український загал звертатися від тепер з усіми замовленнями тільки до книгарні Наук. Т-ва ім. Шевченка. Зокрема Кружки і виховні заведення можуть і дальше замовляти бібліотеки для дітвори і молоді та відповідно комплєтувати істнуючі на таких самих догідних ратальних сплатах, які давала досі книгарня „Рідної Школи". Книгарня висилає на бажання найновіший ілюстрований катальог видань „Рідної Школи".

Щоби не було ніяких непорозумінь, повторимо ще раз, що *Головний Склад усіх видань і друків „Рідної Школи" находиться від 1. січня 1930 р. в книгарні Наукового Т-ва ім. Шевченка у Львові, Ринок ч. 10.* *Н. Ч.*

# Проти червоного терору.

**Протест студентства Камінеччини.**

Студенти високих шкіл із судового повіту Камінка Стр., зібрані дня 22. грудня 1929 р.:

I. однодушно протестують проти червоного терору на українських землях під московською окупацією, проти арештування наукових працьовників, студіюючої молоді, національно свідомих селян, робітників та інтеліґентів, як також проти переслідування релігійної свободи;

II. уважають більшовиків новітніми варварами, а більшовицьку владу джерелом деморалізації та розкладу суспільного життя на Вел. Україні;

III. витають виступ української молоді у Львові в дні 21. листопада і рішучі протести краю й еміграції, з якими вповні солідаризуються.

**Протест Косівщини.**

Повітовий Народній Зїзд Українського Національно-Демократичного Обєднання в Косові в дні 15. грудня 1929 р. ухвалив таку резолюцію: Повітовий Народній Зїзд Українського Національно-Демократичного Обєднання в Косові протестує якнайрішучіше проти червоного терору, який шаліє на Вел. Україні і проти масових арештів найідейніших одиниць з поміж селянства, робітництва й інтеліґенції.

## Нагорода мира.

З Женеви подають, що нагороду мира Вільсона у висоті 20.000 долярів призначено Союзові Народів, за його десятьлітню працю в напрямку замирення Европи. Дотепер дістали таку нагороду льорд Роберт Сесіль, сенатор Рут, і летун Ліндберг.

# На організаційному фронті.

### БРІДЩИНА.

Дня 19. XII. ц. р. відбулося окружне віче в місточку Лешневі. На віче зібралося багато селян з місцевостей: Лешнів, Піски, Королівка, Щуровичі, Гричалівка та Корсів. Про діяльність Української Парл. Репрезентації і сучасне політичне положення говорив посол Вислоцький, після чого вивязалася дуже жива дискусія. В чс ухвалено одноголосно резолюції, в яких висказано повне довіря Українській Парл. Репрезентації і проводові Українського Нац.-Дем. Обєднання, а також запротестовано проти більшовицько-московського терору на Радянській Україні. В справах місцевих запротестовано проти лихої господарки в повітовому виділі у Бродах і висказано домагання гострої кари для тих панів з виділу, яких арештовано за надужиття.

### ЖИДАЧІВЩИНА.

Дня 15. XII. ц. р. відбувся в Миколаєві над Дністром Повітовий Зїзд Українського Нац.-Дем. Обєднання. Присутніх було 137 представників міста і сіл. Зїзд відкрив Михайло Проців, а проводив нарадами о. Юліян Юрик із Дроговижа. Про сучасне положення українського народу на всіх землях і на всіх ділянках його життя та про діяльність Української Парл. Репрезентації говорив сенатор Корнило Троян. Висловлено одноголосно подяку і довіря Українській Парл. Репрезентації і проводові партії та ухвалено протест проти терору на Радянській Україні. При кінці нарад вибрано новий Повітовий Комітет. — Орґанізація жидачівського повіту замітно розвивається і вже пороблено всі заходи для отворення в повіті народньої канцелярії. Між іншим на Зїзді порушено також справи самоуправи, при чому на примірі села Надітич, яке виграло свою справу з громадським бюджетом, доказувано силу і право громади розпоряджатися самій своїми грішми.

# НОВИНКИ

— **На карти „Рідної Школи" увільняючі від алькогольних напоїв** з нагоди Різдва Христового зложили в золотих слідуючі пп. громадяни: Іван і Марія Літинські — Львів 10, радн. Антін Костишин — Львів 5, Михайло Денис — Львів 5, Лаврик Гриць — Шмитків 5, Когут Степан — Ценерів 4. — Хто слідуючий?

— **Демонстрація безробітних у Львові.** Вчора біля години 11. перед львівським маґістратом зібрався гурток безробітних, домагаючись праці або хліба. Поліція намагалась успокоїти демонстрантів та розігнати цей гурток, а коли їй не вдалось, одного робітника арештовано. Тоді безробітні підняли крик і почали протестувати домагаючись звільнення їх товариша. По довших клопотах безробітних розігнано і недопущено до плянованої демонстрації перед воєвідством.

— **Львівська хроніка.** На вул. Білогорській злодії напали вечером на Анну Фльорчак і зрабували в неї торбинку із 58 золотими. — При вул. Сикстуській авто ч. 90545 вїхало на кінну дорожку, в якій їхали Петро Саля і Станислав Ядвіняк і поранило візника. — На днях арештовано Тадея Унгеґавера за побиття Стефанії Крушельницької із вул. Пекарської. — На стації Підзамче злодії вкрали у д-ра Олександра Оберлєндера з Рівного футро, вартости 150 долярів. — При вул. Валовій 11 у Камера Натана вкрадено гардеробу, вартости 1000 зол.

— **Самогубство.** На залізничій лінії Сокаль-Володимир Волинський недалеко Маркоставу найдено труп невідомого робітника у віці 35—40 літ, якого імені не вдалось досі ствердити. Правдоподібно тут мається до діла із самогубством.

— **Жінка вбила чоловіка.** У селі Блажовій під Ряшовом 28-літня Софія Якубчик жила в незгоді зі своїм чоловіком Володиславом. Недавно в ночі, коли чоловік спав, Софія взяла сокиру і кількома ударами в голову зарубала його на смерть. Вбивницю арештовано.

— **Охорона релігії в Італії.** „Осерваторе Романо" подає зміст нового карного кодексу, а окремо цих законів, що торкаються справи охорони релігії. До тепер у справах релігії обовязував в Італії італійський кодекс з 1889 р., кодекс, який був твором лібералістсичного тодішнього уряду. Цей кодекс ґварантував свободу релігійних практик, а держава карала за зневагу релігії тільки тоді, як при тім була ображена якась особа і як що ця особа сама внесла скаргу. Сама-ж держава з власної ініціятиви не ставала на оборону релігії. Релігія була приватною, індивідуальною справою. Фашистівський карний кодекс бачить в релігії явище не приватне, але суспільне, державне і провини супроти релігії трактується як провини супроти держави. Релігія уважається важним чинником уморальнення суспільства і тому релігія не є приватною справою. Церква є інституцією державною і вона стоїть під опікою та охороною держави.

— **Антирелігійна боротьба в СРСР.** З Москви подають статистику жидівських божниць на території СРСР. Під теперішню пору у всіх радянських республиках є тільки 646 синагог ще не зліквідованих. Найбільше синагог зліквідовано на Радянській Україні, де із 1400 божниць залишилось незліквідованих тільки 500, а решта божниць замінено на робітничі клюби, кінотеатри і кооперативні доми. Число зліквідованих божниць відповідає пропорціонально скількости зліквідованих святинь інших релігій.

— **Зі страху перед комуністичним раєм.** Режисер опери в Гельсінґфорсі Люн Лябер застрілився на днях у готелі, а причиною самогубства було те, що фінляндський уряд не дав йому дозволу жити в Фінляндії і примушував вертатись до СРСР. Люн Лябер попав у такий розстрій, що наложив на себе руку, побоюючись вертати до більшовицького раю.

— **Подорож князя Уельсу.** Уельський князь, англійський престолонаслідник виїзджає дня 3. І. в нову подорож до Африки. Подорож має строго приватний, а не політичний характер. З Льондону князь їде до Капштаду, де проживе 2 тижні, а потім їде на озеро Танганіка.

— **Радянські пароплави в Данціґу.** До Данціґу прибула радянська торговельна місія для заключення договору про будови кораблів для СРСР у данціґських фабриках. Фабрика Шіха дістала замовлення на будову 14 кораблів і 6 рибацьких пароплавів. Робота мусить бути виконана до шість місяців, а коштуватиме 2,150.000 долярів. Більшовики дістають на 3 роки кредит. Замовлено також 3 пасажирські кораблі, які мають бути заплачені за 4 роки.

— **Кріваве крісло Лінкольна.** Льондонська преса пише, що на одній ліцитації у Вишинґтоні тамошній музей купив за 2500 долярів крісло, на якому 1865 року в театрі Форда убито президента Абрагама Лінкольна. На цьому кріслі збереглися ще сліди крови великого борця за свободу. Один американський збирач дорогих памяток купив за 8000 долярів лист Лінкольна до одної редакції, у якому він пише про конечність скасування невільництва.

— **Роковини смерти Лямарка.** В останніх днях грудня 1929 р. світ науки святкував сотні роковини творця теорії еволюції Лямарка. Лямарк має свої великі заслуги в ботаніці, зоольоґії, ґеольоґії і фізиці, але головним його твором була „фільософія зоольоґії", видана 1809 року. У цьому творі Лямарк вперше поставив гіпотезу еволюції в природі та вияснив основні причини зміпливости та розвитку родів звірят від найпримітивніших орґанізмів до людини. Також теорія спадковости, розвинена пізніше Дарвіном, мала свій початок у теоріях Лямарка. Лямарк наслідком перепрацювання осліп на старість і помер в такій нужді, що його не було за що похоронити і тіло цего великого вченого похоронено в спільній могилі разом з іншими бездомними. Імя Лямарка стало славне аж 50 літ по його смерти, коли Дарвін розвинув і спопуляризував Лямаркову теорію еволюції, а за життя Лямарка з його наукових праць сміялися і легковажили їх.

— **Коли рослини сплять?** Серед широкого загалу, а головно серед поетів є переконання, що рослини так як і люди і звірята сплять у ночі, коли ціла природа замовкає у мертвій тишині. Тимчасом індійський ботанік Босе сконструував спеціяльний апарат, яким міряється стан вражливости рослин у ріжну по-

---

канських панцирників, довгих пересічно на 3 м., покритих зверху і зі споду величезними кістяними плитами, подібними до черепашних.

Виключно південно-американські звірі це токсодонти і типотерії та макравхенії, деякі гризуни, як гидрохер, кавія та інші, а врешті полудневo-американський струс або нанду. Кости цих звірів находяться на арґентинських степах в лєссі.

Ще кілька слів про ділювіяльну фавну Австралії, де живуть найнижче зорґанізовані ряди ссавців, себто торбуни і стекуни. До вищих форм належить тільки дінґо, здичілий пес, якого — розуміється — завіз сюди чоловік, і миші і щурі, заволочені на кораблях, а вкінці лилики, що сюди самі залетіли.

В ділювії жили тут тільки торбуни і стекуни, а крім них ростиноїди, як діпротодон, великий, як носоріг, нозотерій, менший від попереднього, а вкінці тилаколеон, лев-торбун. Тилаколеона мали зразу вчені за великого хижака через його страшенні зуби, але вкінці переконалися, що цей торбун гриз своїми зубами тільки галуззя і коріння дерев.

Крім великих торбунів находяться ще в австралійському ділювії останки безкрилих птахів, посвоячених з теперішніми австралійськими ему або новозеляндським дінорнісом.

На Мадаґаскарі найдено останки великанського епіорніса, якого яйце рівналося щодо обєму 150 курячим.

На Новій Зеляндії, де не було ніяких ссавців, жили також величезні птахи з роду дінорніса, яких називано там „моа". Було їх там 11 пород. Деякі з них були аж на 4 метри високі.

Ніде так довго не задержались ділювіяльні звірі, як на Новій Зеляндії. Птиці моа жили ще тоді, коли прийшли сюди европейці, які їх винищили імовірно аж у XVIII. в.

Сучасником згаданих ділювіяльних звірів був уже чоловік. У всіх поземах квартеру находяться його кости, а ще частіше всілякі його прилади, зброя, прикраси, сліди вогнищ.

ру дня і ночі, бо як відомо, сон є зником вражливости на подражнення зовнішнього світа. Виявилось, що рослини найбільше вражливі між 12—5 год. пополудні. Ця вражливість слабне між 9 год. і 2. в ночі, але тільки від 5 год. рано рослини попадають в короткий 4-годинний сон, з якого будяться біля 9 години. З того видно, що рослини сплять собі найкраще тоді, коли здавалось би, вони найбільш вражливі, цебто підчас сходу сонця.

— **На південнім бігуні.** З Ню Йорку прийшли відомости, що експедиція Бирда на південний бігун найшла звідомлення, писане Амундзеном тому 18 літ назад. Цей рукопис, найдений під скалою, де найдено також фляшки з 20-літрами нафти і дві коробки сірників. Звідомлення Амудзена находилось у цинковій коробці, на якій написана дата 1912 року і замітка, що в тому місці 1911 р. був Амундзен. Це місце, де найдено ці річи дуже близьке від південного бігуна.

— **Католицька журналістична школа в Ліллі.** У французькім місті Ліллі утворено журналістичний університет, який буде виховувати журналістів виключно для католицької преси. Ректором університету буде Кастельно, голова національного католицького союзу у Франції. Викладати будуть професори, між якими є багато визначних французьких журналістів. Наука буде тревати 3 роки і буде охоплювати всесторонньо всі ділянки знання, які стоять у звязку з журналістикою і суспільними справами. Здібніші студенти дістають стипендію. Вступ до цего університету мають тільки абсольвенти середніх шкіл.

## Куток мови.

### Ромунія чи Румунія?

Давніше писали в нас „Румунія“, тепер „Ромунія. Чому така зміна? Самі румуни пишуть „Романія“, одначе вимовляють „о“ і перше „а“ в таких звукових модуляціях, яких у нашій мові — і взагалі в словянських мовах — нема. Те румунське „о“ подібне до нашого „у“, а „а“ до нашого „и“, грубо вимовленого (старославянське „ы“).

Сама назва, як відомо, походить від Риму — Рома, римська земля — Романія. Давні римляни мусіли оце „о“, що тут приходить, довго вимовляти — так, що деякі народи чули тут звук „у“. В Африці і в Азії ще й дотепер називають римлян „румі“, а словяни вимовляють „Рим — римляни“; в Славонії є старовинне містечко „Рума“, очевидно — це стара „Рома“; в европейській Туреччині була провінція „Румелія“, замісць „Руменія“ („Румілі“ — римська земля).

Чи нинішні румуни задержали в тому слові давню римську (може простонародню) вимову, не про це нам іде. В дійсности вони те слово так вимовляють, що багато народів чує тут „у“, замісць „о“: „Руменіен — німці, „Румынія“ — москалі, „Румунія“ — сербо-хорвати, а також ми й поляки. Мадяри вимовляють „Романія“ („а“ високе — „à“).

Є дві засади для писання чужих слів: або пишемо їх так, як їх наше ухо чує; або так, як пише їх той нарід, до котрого ті слова належать. Напр. ми пишемо „Льондон“ (після другої засади), поляки пишуть „Льондин“ (після першої засади).

Після першої засади буде *„Румунія“*, після другої *„Романія“*, але ніколи „Ромунія““ (де перша часть слова стосується до першої засади, друга часть — до другої засади).

Отже думаю, що нам треба повернути до первісного способу писання: „румуни“ — „Румунія“.

*Г. К.*

## Вибори у Сандомирщині.

„Монітор Польскі“ оголосив розпорядок міністра вн. справ про переведення виборів до сойму в виб. окрузі ч. 22 (Сандомир, Стопниця та Пинчів, у келецькім воєвідстві). Дня 11. лютого оголосять афішами спис кандидатів, а 23. лютого буде голосування. Дня 26. лютого виб. комісія устійнить вислід виборів. Рівночасно адм. влада пояснила, що до виборів допустять лише ті лісти, які були зголошені в березні 1928 р.

## Залізниця на Покутті.

Мін-ство комунікації дало дозвіл робити передвступні студії на будучих залізничих шляхах для дирекції державних лісів у Львові задля експльоатації лісів, а саме для вузькоторових ліній від Кут до Родовської Клужі (80 км.), від Білого Черемоша до джерел Пробіжної (15 км.), від Буркуту до Дзембронї і т. д.

## Соймова бюджетова комісія.

### Експозе мін. Матушевського.

Дня 2. січня на пополудневім засіданні соймової бюджетової комісії працювали далі над бюджетом на р. 1930-31. Голосували над бюджетом сойму та сенату. Пос. Домбський (Стр. Хл.) повідомив, що маршал сойму не піддержує домагання кредиту в сумі 350 тис. на будову дому для нижчих функціонарів і 100 тис. на малювання соймової салі. В голосуванні скреслили ці позиції згідно з бажанням маршала. Скреслили теж 96.100 зол. на репрезентаційні кімнати маршала сойму.

Опісля приступили до бюджету мін-ства скарбу. Промовляв міністр скарбу Матушевський. Він доказував, що погляди сойму на висоту бюджету переходять від скрайного оптимізму до скрайного песимізму. Замітне, що справжні видатки виказують меньші вагання між бюдж. прелімінар. Бюджет 1926-27 р. не був нормальний, був нерівномірний з дійсним потребами та доходами держави. Можна би думати, що причиною зросту не була життєва конечність а марнотратність уряду. Що так не було, що бюджет за рр.: 1926, 7, 8, був за низький, це доказує стабілізаційний плян при укладанні якого вірителі зажадали піднесення видатків на 1927-8 р. бодай о 100 міл. Опісля міністр говорив про видатки, які спричинили підвищення величезної суми в бюджеті 725 міл.

Референт бюджету мін-ства скарбу пос. Рибарський (НД) полемізував із мін. Матушевським. Він ствердив, що розріст ріжних держ. підприємств спиняє збільшення доходів скарбу. Віцемін. Ґродинський давав пояснення на твердження пос. Рибарського. Зчерги щераз промовляв мін. Матушевський, подаючи короткі пояснення. Він сказав, що мин. рік вичерпав платників, та не думає, щоби новий рік надавався до підвишки, тимсамим треба відложити справу будови шкіл. Коли розходиться про реальне виконання пляну будови нар. шкіл, то ц. р. мабуть годі буде вичерпати преліміновані 7.500 тис. зол. і часть тих кредитів перенесеться на будучий будівельний рік. (Пос. Діямант: як можна щадити при такій недостачі шк. будинків? М.: Забуваєте про скарб. закон, який забороняє отвирати місячні кредити. Пос. Д.: Перепрашаю, я мав на думці попередній уряд, з яким видно п. міністр не солідаризується.

Промовляв ще пос. Кшижановський (ББ) про діяльність Банку Кр. Господарства, зазначуючи, що той банк веде за обширну діяльність у порівнанні зі своїми засобами. Перестерігав перед дальшим розростом бюджету. Гадає, що уряд могтиме здобути деякі надвишки, які можна буде вжити на поправу долі урядовців. Пос. Куспеж (ХД) домагався внесення прочкту, що полагодив би мешканеву справу.

Промовляли ще пос. Кшижановський (ББ)

## Гаґська конференція.

Дня 3. січня в год. 5. попол. зачинається в Газі репараційна конференція в салі засідань голяндської палати послів. Завданням конференції оконечно устійнити способи переведення Йонґового пляну.

## Прімо де Рівера остає?

Ґен. Прімо де Гівера, кидаючи кор. палату, заперечив чутку про крізу уряду та додав, що король приняв із признанням програму уряду про реорґанізацію парл. унії.

## Нові книжки й журнали.

ЖУРНАЛИ:

„ЛІТЕРАТУРНО-НАУКОВИЙ ВІСТНИК“. Річник XXIX. Книжка 1. За січень 1930. Зміст: Л. Мосенда: Баляда про побратима; Л. Мосенда: * * *; Улас Самчук: Сільвестер; О. Ольжич: * * *; Кость Мірків: Туга була; Н. Корольова: *De profundis seculorum*; Ґен. М. :О. Павленко Спомини; О. Ольжич: Е. П.: д-р О. Бабій: Микола Євшан (Федюшка); Дажбожич: ***; М. Іванейко: Вітер; Роман Ольгович: З дороги; проф. О. Мицюк: проф. О. Лащенко: І. Гончаренко: Поет безжурности; О. В.: Небезпечний „варіят“; П. Филипович: Простір; Дм. Донцов: Єдине, що є на потребу; М. Рильський: * * *; М. Л.: На нашім екрані; Бібліоґрафія: Нові книжки.

„ПОСТУП“, вістник літератури й життя. Річник 9. Ч. 11—12. Львів, листопад—грудень 1929. Зміст: Б. Монкевич: А Дніпро плив спокійний, байдужий; Ю. Кміт: Пригадка; І. Аненко: Появи „духів“; о. Юрій Кміт і д-р К. Чехович: Католицька фільософія; Г. Гефеле: Смерть кардинала; Від Редакції: Серед книг і журналів; Б. Гомани: Вузлики; Н. К.: Одної ночі; Бібліоґрафія: Літературні записки.

„ЛІТОПИС ЧЕРВОНОЇ КАЛИНИ“, ілюстрований журнал історії та побуту. Річник II. Число 1. Львів, січень 1930. Зміст: Різдвяний спомин; В чотирокутнику смерти; Між Білою Церквою і Мотовилівкою; Трупи в дротяних засіках; Отаманщина; Україна XVIII. ст. в очах чужинця; Із настроїв; З діяльности Т-ва охорони Воєнних Могил; Нарис історії XIV. бриґади УГА.; Маруся Соколовська; Матеріяли і документи: Рефлєксії на „Спомини“ д-ра Шухевича; Бібліоґрафія: Ті, що відійшли; Від Редакції Червоної Калини.

„НОВА ХАТА“, журнал для плекання домашньої культури. Виходить раз у місяць. Рік VI. Ч. 1. Львів, січень 1930. Зміст: А. Ортинська: Лист; І. Кравченко: Туга за світом; І. Ґурґула: Роля жінки у зберіганні людового мистецтва; Я. Лагодинська: Пробудження; І. Влажкевич: „Світ Дитини“; А. Тарасевич: З музичного світу; Ріжні вісти; Л. Л.: З жіночого спорту; Моди; Ручні роботи; Е. Л.: Міжнародня конференція; Від Редакції в Адміністрації: На памятник Марії Примівної; д-р Р. Могильницький: Дещо про руханку дитини; Косметичні поради; Н. Ґаріл: Діточі літа Тьоми; Ілюстрації.

„НИВА“, часопис присвячений церковним і суспільним справам. Зміст: Ю.: В справі матеріяльного положення нашого духовенства; о. д-р Г. Костельник: Большевизм — повітнія „кльови християнства“; о. П. Хомяк: Каплиця Духовної Семинарії у Львові; о П. Дзедзик: Стигматизація Тереси з Коннерсрайт у світлі критики; о. В. Р. Рабій: Наші духовні потреби; М. Гулей: Актуальна справа; о. О. Мельник: Хронольоґія Різдва Ісуса Христа; Святочна Академія; Ю.: З сусідського табору; Міс.і; Всячина; Проповіди.

„ЖИТТЯ І ЗНАННЯ“, популярно-науковий журнал Т-ва „Просвіти“. Рік III. Ч. 4. Львів, січень 1930. Зміст: П. Франко: Фізичне виховання на селі; Б. Лисянський: Пятьдесять років електричної жарівки; С. Шах: Оснування першої читальні у Львові; Найбільший корабель „Бремен“; Ів. Лиџьо: Переступство і йогоество; Староєгипетське садівництво; Ю. Крохмалюк: Ділання боєвих газів і перша поміч; За скарбами на дні озера; М. Боровський: З життя бжіл у зимі; Н. Дорошенко: Діточі бібліотеки; Е. Жарський: Як будувати ситківкові токи; Р. Могильницький: Кривуха з додатком: кривуха у риб; Всячина; Оголошення.

„ТЕХНІЧНІ ВІСТИ“, орган Українського Технічного Т-ва у Львові. Тримісячник. Рік V. Ч. 4. Львів, жовтень—грудень 1929. Зміст: Проф. д-р І. Фещенко-Чопівський: Нові шляхи в дослідах над камінними вуглями й коксуванням; Інж. М. Савчук: Світляна сиґналізація у воздушній комунікації; Інж. Г. Чужак: Скорогонні електричні мотори; Огляд технічної літератури; З Укр. Техн. Т-ва у Львові; Спис членів Укр. Техн. Т-ва у Львові; Новинки.

„УЧИТЕЛЬСЬКЕ СЛОВО“, орган „Взаїмної Помочі Укр. Учительства“. Виходить двічі в місяць. Рік XI. Ч. 1. Львів, 1. січня 1930. Зміст: Від Редакції; Помело; Допомогові каси чи щадн.-кредитова коопер. при окр. відділах В. П. У. У.; Шкільний бюджет у Чехії; Тернистим шляхом; Орґанізаційні справи; Під Святий вечір; Українська громада; Посмертна згадка; Оголошення; Додаток; „Шлях виховання й навчання“. Педаґоґічно-методичний місячник. Рік IV. Ч. 1. Львів, січень 1930.

## Дописи.

НАДІТИЧІ, повіт Жидачів. *(Мандрівка громадського бюджету.)* Повітовий виділ накинув громаді Надітичі власновільно багато позицій у бюджеті на рік 1929-30. Громадська рада не поголилася на це і незатверджений бюджет чотири раз мандрував до виділу та з поворотом. Нарешті виділ бюджет затвердив. Кінцеві суми в прибутках і видатках ніби годилися, але в середині бюджету змінено багато цифр таким чином, що перед одноциферним числом дописувано додаткові цифри, або в середині більшого числа змінено середню цифру. За те, що громадська рада не затверджувала бюджету по бажанню виділу, наложено на війта кару 50 зол., а потім 100 зол. Щоби припинити мандрівку бюджету, громадська рада внесла протест до воєвідства. На вислід справи ждала 6 місяців. У міжчасі прийшла платність бюджетових належностей по думці повіт. виділу і громадський уряд мусів би був виплатити ті суми, які вставив у бюджет власновільно виділ. Аби до цього не допустити, громадська рада загрозила гром. урядові карно-судовою відповідальністю, колиб він хотів робити виплати, незатверджені громадською радою. Минав речинець і в міру того виділ мяк, опускаючи 100 зол., потім 200 зол. Громадський уряд став на становищі гром. ради. Нарешті по шістьох місяцях повітовий виділ приняв такий бюджет, який ухвалила гром. рада, але зазначив, що наліне рукавички і дасть собі раду з такою громадою і громадською радою. Радні Надітич не бояться погроз, ні навіть евентуального розвязання ради і не дадуть собі відбирати прав, бережених законами. Бо важніше від усього для радних є святе майно громади!

ТУРЧАНЩИНА. *(Освітня і господарська орґанізація).* Наш повіт, який зачислюють до найтемніших, підноситься щораз більше на освітньому й господарському орґанізаційному полі. Щомісяця твориться то тут, то там нова кооператива або читальня „Просвіти“, з кожним днем кріпшає національна свідомість. Правда, не бракує тут і хрунів у роді Мартиніців чи Височанських, але нарід прозріває і відріжнює кукіль від здорового зерна. Доказом зросту нашої сили був день 29. грудня 1929 р. в Турці. В полудне відбулося посвячення власної, хоч і невеличкої, домівки кооперативи на передмістю Ровень, а в год. 4. попол. величава академія, уладжена читальнею в Турці з нагоди 61-літнього існування „Просвіти“. На посвяченню кооперативи виголосив принагідну

тарну промову о. Левицький, парох з Турки, а на академії виголосив вступне слово посол Великанович, який підніс, що нашому народові треба присвячувати всі свої сили розвиткові освіти й економічному піднесенню. Освіта, кооперація, „Сільський Господар“ — говорив посол — це три чинники, які мусять виповняти наше сільське життя. Гарний організаційний просвітянський реферат виголосив п. Шеремета, а закінчив свято о. Федевич. Добре співав на святі хор „Просвіти“. В обох святах взяла громадну участь інтелігенція. Треба на цьому місці піднести факт, що недавно оснувався у нас „Сокіл“, до якого зголосилося понад 100 членів. Це може один з найкращих моментів у культурному розвитку турчанської молоді. — *Місцевий.*

ЛІСКИ к. Белза. *(Ювилейний концерт „Просвіти“. — Діточа вистава.)* Старанням читальні „Просвіти“ в Лісках улаштовано дня 17. XI. м. р. ювилейний освітній концерт, який зачався промовою голови читальні о. М. Ріпецького про значіння Т-ва „Просвіти“ і вагу освіти взагалі. На програму концерту зложились чотири пісні, відспівані мішаним хором, і вісім деклямацій. Особливо подобались учасникам концерту вірші, виголошені меншими хлопцями і дівчатками. Посім члени аматорського гуртка відограли сценічний образок у двох діях „Козацькі діти“, що своїм патріотичним змістом зробив на присутніх велике враження. Відспіванням національного гимну закінчився концерт „Просвіти“ та розбудив серед громадян зацікавлення культурно-освітньою роботою. — Дня 1. XII. м. р. відограли школярі з Лісок у великій салі „Церковно-Народнього Дому“ сценічний образок п. з. „Малі вязні“. Вистава випала зовсім удатно завдяки трудам місц. учителя П. Каравана, який докладає старань, щоб виховати нашу дітвору на корисних, розумних і культурних громадян. — *Учасник.*

ЛУЦЬК. *(Просвіта, кооперація, церква, „Сільський Господар“.)* Заходами культурно-освітньої секції, яка влаштовує лекції й реферати на ріжні теми, 22. грудня м. р. в год. 7 вечором в салі Просвіти відбулася лекція сенатора Галущинського. Крім місцевої інтелігенції, що численно зібралася в салі, бачили ми й селян. Лекція на тему: „Освіта в громадському житті“, надзвичайно змістовна і глибока знанням громадського життя людини, була прослухана зібраними з великою увагою. Після лекції заходами жіноцтва відбувся спільний чай і обмін думок. — Інструкторсько-кооперативний відділ при Українбанку, в звязку з розширенням своєї праці й заанґажуванням інструктора, на засіданні 21. грудня м. р. вніс деякі зміни до свого реґуляміну, постановив зорґанізувати кооперативно-господарські курси, як рівнож забрав голос з приводу постанови ради Просвіти (голосами сельроб-радикальної більшости) взяти від „Сільського Господаря“ 50 зол. за користання порожньою кімнаткою для ветеринарно-годівельних курсів. Відділ висловив жаль з цього приводу й завважив, що саля Просвіти істнує не лише для імпрез, але головним чином для культурно-освітньої праці і тим більше, що видатки на платню за помешкання Просвіти в значній мірі покриває кооперація. Колиб надалі Просвіта подібним способом ставилася до освітньої праці „Сільського Господаря“, то кооперація візьме на себе обовязок платити Просвіті. — 23. грудня в міському суді відбулася судова розправа обвинувачених адміністративною владою трьох селян с. Жабча, а саме: Остапа Бидринського, Гриця Кравчука й Трохима Зубатюка в тому, що вони счинили „збіговисько“ на цвинтарі біля церкви. В дійсности було це не збіговисько, а відправа Служби Божої, яка відбувалася що свята з наказу вищої духовної влади біля церкви бо сама церква була запечатана. За такі відправи адміністрація карала священика Сагайдаковського по 100 зол. (пять раз) і по 50—100 зол. присутніх на богослуженні селян. З розпорядження президента республики всі ці кари були знесені, про що оголосив селянам повітовий староста. Одначе судова справа, виточена адміністрацією, йшла далі своїм порядком. Розправа відбулася 23. грудня і 4 згаданих селян засуджено на кару 150 зол. кожного. Зізнання священика Сагайдаковського, викликаного до суду на свідка, що була це Служба Божа з розпорядження церковної влади, не взято під увагу. Колиж свящ. Сагайдаковський по оголошенні присуду, а значить по закінченні розправи спитався суддю, який є термін для апеляції, той засудив його на 100 зол. кари за перешкоджування. Цікава річ, що найпильніші „жондові“ уніяти оказалися дуже непевним елементом. Поліція з Боремля заарештувала з них Казмирука Матвія, Казмирука Степана, Оленчука Захара, Казмирука Трифона і Мартинюка Володимира. Арештовані призналися до цілої низки крадіжок. В патрона цих „уніятів“ поміщика Клопотовського вони вкрали зі шпихліра 50 пудів пшениці, а в інших осіб 7 плужків, 2 бочки й 50 пляшок пива і т. д. Арештованих випущено за кавцією. — 22. грудня відбулася повітова нарада кружків „Сільського Господаря“ Луцького повіту. Нарада, яка тривала понад 5 годин, ухвалила плян праці на 1930 рік, а між іншим: звернути особливу увагу на скотарство, закласти досвідні поля на весну зі штучними погноями, дорідним зерном і городиною, вплинути на орґани самоврядування щодо субвенцій для кружків і філій, перевести самообложення на утримання аґрономічних сил і т. д. Нарада одноголосно постановила висловити жаль, що більшість ради Луцької „Просвіти“ жадала 50 зол. за кімнатку для ветеринарно-годівельних курсів. В останньому часі філія улаштувала по селах кілька господарських нарад, на яких кружки вирішили закладати секції контролі молочности чи громадської ощадности. На господарській нараді в Жиличині 24. грудня, в якій взяли участь голова [illegible] п. В. Островський і п. інж. Герасимович, ухвалено у звязку з комасацією й виходом на хутори закласти при місцевій кооперативі секцію для спільного закупна будівельного матеріялу та для вироблу дечого на місці. В числі понад 150 присутніх було кількох представників селянства з інших сіл, що теж цікавляться будівельною справою. — *Личаник.*

# ОГОЛОШЕННЯ

## Театри.

**Великий Міський Театр:**

Пятниця, 3. січня, год. 7·30 веч. Княжна Шікаго.

Субота, 4. січня, год. 3·30 Чудодійний перстень, представлення для дітей та молоді.

Субота, 4. січня, год. 7·30 „Як бавитися, то бавитися“ актуальна ревія В. Раорта.

Неділя, 5. січня, год. 3·30 попол. „Це можеш ти казати твоїй бабці“, ревія Г. Збежховського.

Неділя, 5. січня, год. 7·30 веч. Намисто Мадонни.

**Малий Міський Театр:**

Пятниця, 3. січня, год. 7·30 веч. „Що дня в 5-ій“ (деш. день знижені ціни).

Пятниця, 3. січня, год. 7·30 веч. „Що дня в 5 ій“ дешевий день, знижені ціни.

Субота, 4. січня, год. 7·30 веч. Карло й Анна (Франка) премієра.

Неділя, 5. січня год. 3·30 попол. „Процес Мері Деген“.

Неділя, 5. січня, год. 7·30 веч. „Карло й Анна.

**Театр ревії „Гонг“ — в салі кіна „Кольосей“:**

Пятниця, 3. січня, два представлення по зниж. цінах, в год. 7·30 веч. „Львів у ночі“, в год. 9·30 „Шалена Сильвестрова ніч“.

Субота, 4. січня, премієра „Товсті гороя“. Дві вистави: год. 7·30 і 9·30 веч.

## Кіна.

**АПОЛЬО:** Жінка (Норма Тальмедж).
**КАСІНО:** Людина, що крутить (Бастер Кітон).
**КОЛЬОСЕИ:** Монті детектив (ам. комедія).
**ЛЕВ:** Шляхом ганьби (на осн. повісти Марчинського).
**МАРУСЕНЬКА:** Інтриґант (Янінгс).
**ОАЗА:** Пан вахмайстер на відпустці.
**ПАЛЯС:** Звукова фільма „Білі тіни“. (Діється на Полінезійських островах).
**ПАН:** Нага Венус (на осн. Декобри; з Дж. Бейкер).
**ПАСАЖ:** Чорний їздець (Уіліям Десмонд). Тиждень Пата та Гонента й американська комедія.
**СІИЛЕВЕ:** Дочка снігів.
**ФАТАМОРҐАНА:** Безсмертне кохання (Колін Мур).
**ХИМЕРА:** Цілую твою ручку, мадам (Гарі Лідтке).
**УТІХА:** Капітан королівської ґвардії.



**Ширіть наш часопис!**

За редакцію відповідає Олександер Костик. Видає Видавнича Спілка „Діло“. З друкарні Видавничої Спілки „Діло“, Львів, Ринок ч. 10.